

Ewa Szafraniec-Siluta, Danuta Zawadzka, Agnieszka Strzelecka

Katedra Finansów

Politechnika Koszalińska

Aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw rolniczych Pomorza Środkowego¹

Wstęp

Z perspektywy przedsiębiorstwa inwestycje stanowią czynnik niezbędny do modernizacji, rozwoju oraz wzrostu jego pozycji konkurencyjnej na rynku. Zakres przeprowadzanych inwestycji stanowi o sile bądź słabości ekonomicznej danego podmiotu. Rozwój przedsiębiorstw jest przedmiotem badań wielu naukowców. Czynniki determinujące działalność inwestycyjną przedstawili między innymi G. Bopkin oraz J. Onumah [2009, s. 134–141], ujmując je w trzy grupy: zmienne na poziomie przedsiębiorstwa, zmienne dotyczące rynku finansowego oraz czynniki makroekonomiczne. W przypadku przedsiębiorstw rolniczych zasadne wydaje się także uwzględnienie cech osobowych zarządzających gospodarstwami, które określili L. Aramyan, A. Oude Lansink i J. Verstegeen w teorii zarządzania inwestycjami [2007, s. 520–527]. Czynniki kształtujące aktywność inwestycyjną przedsiębiorstw rolniczych przedstawił między innymi A. Woś [1998, s. 210], który wskazuje cztery jej determinanty: poziom dochodów dyspozycyjnych rolników, ich skłonność do inwestowania, podaż kredytów preferencyjnych oraz stopy oprocentowania kredytów komercyjnych. Podobny pogląd prezentuje D. Kusz [2009, s. 25], podkreślając znaczenie dochodu rolniczego, koniunktury w rolnictwie oraz możliwości pozyskania pomocy finansowej w ramach funduszy strukturalnych w kształtowaniu decyzji inwestycyjnych rolników. K. Babuchowska oraz R. Marks-Bielska [2011, s. 7–16] twierdzą, że inwestycje w gospodarstwach rolnych, zwłaszcza te, które zostały sfinansowane przy udziale środków unijnych, mają charakter egzogeny. Ich główną przyczyną jest zatem prowadzona polityka w sferze rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Z badań wynika, iż zdolność inwestycyjna uzależniona jest zarówno od wielkości ekonomicznej gospodarstw [Mikołajczyk 2009, s. 188], jak i typu rol-

---

¹ Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki. Projekt pt. *Wzrost i alokacja aktywów finansowych i rzeczowych rolników (przedsiębiorstw rolniczych i gospodarstw domowych) Pomorza Środkowego*. Umowa Nr 3577/B/H03/2011/40.

niczego [Stefko 2008, s. 135–143; Mikołajczyk 2010, s. 98–99]. Z kolei A. Wasilewska [2009, s. 230] dowodzi, że efektywność inwestycji, wyrażona przez wskaźnik odtworzenia majątku, również jest powiązana ze specjalizacją gospodarstw rolnych. Z badań B. Gołębowskiej [2011, s. 90–91] wynika zaś, że nakłady inwestycyjne zależne są od kontaktów gospodarstw z otoczeniem. Najwyższą aktywność w zakresie modernizacji majątku wykazywały gospodarstwa najsilniej powiązane z otoczeniem. Kontynuując wątek badawczy R. Marks-Bielska i W. Lizińska [2010, s. 188–192] dowiodły, iż aktywność inwestycyjna zależy od uwarunkowań mających źródło wewnątrz przedsiębiorstwa rolniczego oraz wynikających z działalności w określonym otoczeniu. Można uznać zatem, iż lokalizacja przedsiębiorstwa rolniczego, mająca wpływ między innymi na rynki zbytu oraz koszty produkcji, stanowi jeden z czynników determinujących aktywność inwestycyjną przedsiębiorstw rolniczych, ma bowiem wpływ na poziom nakładów inwestycyjnych, tym samym na wartość środków trwałych.

Cel i metody badań

Celem badań jest określenie skali i struktury aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw rolniczych Pomorza Środkowego. Analizy tej dokonano na podstawie wartości brutto środków trwałych oraz poziomu nakładów inwestycyjnych, które, zgodnie z metodologią Głównego Urzędu Statystycznego, obejmują nakłady finansowe lub rzeczowe, a ich celem jest stworzenie nowych środków trwałych, a także rozbudowa lub modernizacja istniejących obiektów majątku trwałego. Ponadto, w opracowaniu przedstawiono wartości wskaźnika odnowienia środków trwałych, który za T. Sobczyńskim [2009, s. 160] obliczono jako stosunek wydatków inwestycyjnych (wartość nakładów inwestycyjnych) do wartości majątku trwałego (wartość brutto środków trwałych). Analizą objęte zostały podmioty gospodarcze, w których liczba pracujących w latach 2002–2010 przekraczała 9 osób².

W związku ze zmianą Polskiej Klasyfikacji Działalności zróżnicowany jest sposób agregacji danych publikowanych przez GUS, dotyczących inwestycji oraz środków trwałych przedsiębiorstw. W celu uzyskania porównywalnych danych, przedstawiono je w podziale na następujące sektory: 1) rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo, 2) przemysł i budownictwo, 3) usługi. W tabeli 1 przedstawiono klasyfikację poszczególnych sekcji działalności przyjętą przez GUS oraz sposób agregacji danych zastosowany w opracowaniu.

---

² Dane zawarte w Banku Danych Lokalnych, kategoria: Inwestycje i środki trwałe, Nakłady inwestycyjne i środki trwałe w przedsiębiorstwach według PKD 2004 oraz PKD 2007.

Tabela 1
Klasyfikacja sektorów według dostępnych danych

Kategorie zastosowane w opracowaniu	Dane dostępne w źródle dla lat 2002–2007	Dane dostępne w źródle dla lat 2008–2010
Rolnictwo, łowiectwo; leśnictwo i rybactwo	<ul style="list-style-type: none"> rolnictwo, łowiectwo; leśnictwo i rybactwo 	<ul style="list-style-type: none"> rolnictwo, łowiectwo; leśnictwo i rybactwo
Przemysł i budownictwo	<ul style="list-style-type: none"> przemysł i budownictwo 	<ul style="list-style-type: none"> przemysł i budownictwo
Usługi	<ul style="list-style-type: none"> usługi rynkowe usługi nierynkowe 	<ul style="list-style-type: none"> handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości pozostałe usługi
Źródło danych:	Bank Danych Lokalnych, Inwestycje i środki trwałe, Nakłady inwestycyjne i środki trwałe w przedsiębiorstwach według PKD 2004	Bank Danych Lokalnych, Inwestycje i środki trwałe, Nakłady inwestycyjne i środki trwałe w przedsiębiorstwach według PKD 2007

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych (Inwestycje i środki trwałe, Nakłady inwestycyjne i środki trwałe w przedsiębiorstwach według PKD 2004 oraz PKD 2007, www.stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks, stan na dzień 22.06.2012 r.).

Przyjęty w opracowaniu sektor usługi w latach 2002–2007 stanowi sumę wartości sekcji usług rynkowych oraz nierynkowych, natomiast w latach 2008–2010 sumę następujących sekcji: handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja, działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości, pozostałe usługi. W związku z tym przyjęta w opracowaniu kategoria *razem* obejmuje wszystkie przedsiębiorstwa działające w obszarze danej jednostki terytorialnej, w których liczba pracujących w badanym okresie przekraczała 9 osób. Wartość nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw rolniczych oraz wartość brutto środków trwałych tych podmiotów na tle pozostałych sektorów przedstawiono dla Polski w ujęciu wojewódzkim oraz w regionie Pomorza Środkowego³. Biorąc pod uwagę fakt, iż obszar Pomorza Środkowego nie jest regionem

³ Region Pomorza Środkowego obejmuje dawnych byłego województw koszalińskiego oraz słupskiego [Zawadzka 2008, s. 247–248]. Dodatkowo badaniem objęto powiat wałecki oraz chojnicki, które zgodnie z metodologią GUS znajdują się na terytorium odpowiednio podre-

w rozumieniu klasyfikacji ujętej w ramach statystyki publicznej, a swoim terytorium obejmuje województwo zachodniopomorskie i pomorskie, wszelkie dane zestawiono porównawczo z tymi jednostkami terytorialnymi.

Wyniki badań

W tabeli 2 przedstawiono wartość i dynamikę nakładów inwestycyjnych badanych przedsiębiorstw w Polsce w latach 2002–2010 oraz wartość brutto środków trwałych tych podmiotów wraz ze zmianami. Wartość nakładów inwestycyjnych w Polsce wzrastała od 2002 r. (63 082,9 mln zł) do 2008 r. (134 091,2 mln zł). Z kolei w latach 2009–2010 aktywność w zakresie modernizacji majątku przedsiębiorstw znacznie się zmniejszyła, co zapewne było skutkiem odczuwanego w Polsce kryzysu gospodarczego. Nie miało to jednak wpływu na wartość brutto środków trwałych, która wzrastała od 2004 r. we wszystkich sektorach. Z danych GUS wynika, iż w latach 2002–2010 średnio blisko 38% inwestycji realizowanych przez przedsiębiorstwa rolnicze⁴ dotyczyło budynków i budowli. Inwestycje tego typu często są długoterminowe i skutkują wzrostem wartości majątku dopiero w okresach następujących po ich rozpoczęciu. Zatem wzrost wartości brutto środków trwałych, przy jednoczesnym spadku wartości nakładów inwestycyjnych, prawdopodobnie był spowodowany oddaniem do użytkowania inwestycji rozpoczętych we wcześniejszych okresach. Na podstawie zmian wartości nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw rolniczych (w porównaniu do roku poprzedniego) można przypuszczać, iż podmioty zajmujące się produkcją rolną, wcześniej niż pozostałe przedsiębiorstwa, ograniczyły, na skutek kryzysu gospodarczego, inwestycje.

Wartość nakładów inwestycyjnych w sektorze rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo spadła w 2008 r. o 5% w stosunku do 2007 r., przy jednoczesnym

---

gionu koszalińskiego oraz podregionu słupskiego. Analizowany region obejmuje 15 powiatów, do których należy 87 gmin, w tym 12 gmin miejskich, 22 gminy miejsko-wiejskie, 51 gmin wiejskich oraz 2 gminy o statusie miasta, będące miastami na prawach powiatu. Region Pomorza Środkowego, według aktualnie administracyjnie wydzielonych jednostek samorządu terytorialnego, obejmuje: 1. Powiaty wraz z gminami znajdujące się na terytorium województwa zachodniopomorskiego: a) powiat białogardzki, b) powiat drawski, c) powiat kołobrzegi, d) powiat koszaliński, e) powiat sławieński, f) powiat szczecinecki, g) powiat świdwiński, h) powiat m. Koszalin, i) powiat walecki. 2. Powiaty wraz z gminami znajdujące się na terytorium województwa pomorskiego: a) powiat bytowski, b) powiat chojnicki, c) powiat człuchowski, d) powiat lęborski, e) powiat słupski, f) powiat m. Słupsk.

⁴ Obliczeń dokonano na podstawie struktury nakładów inwestycyjnych w rolnictwie i łowiectwie w podziale na rodzaje nakładów [Rocznik Statystyczny... 2011, s. 119; Rocznik Statystyczny... 2010, s. 119; Rocznik Statystyczny... 2007, s. 226].

Tabela 2

Wartość i dynamika nakładów inwestycyjnych oraz wartości środków trwałych brutto przedsiębiorstw w Polsce według sektorów

Sektor	Lata								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Wartość nakładów inwestycyjnych [mld zł]									
Rolnictwo*	0,7	0,8	1,0	1,3	1,3	1,4	1,3	0,9	1,1
Przemysł**	32,5	36,3	40,5	43,6	51,5	64,9	74,1	68,9	64,8
Usługi	29,9	28,1	31,6	34,3	41,4	52,9	58,7	49,3	48,2
Nakłady razem	63,1	65,2	73,0	79,2	94,2	119,2	134,1	119,1	114,1
Dynamika nakładów inwestycyjnych [%] – rok poprzedni = 100									
Rolnictwo	–	102,5	127,5	133,6	98,9	107,9	95,0	68,3	118,3
Przemysł	–	111,8	111,4	107,8	118,1	125,9	114,3	93,0	94,0
Usługi	–	94,2	112,3	108,5	120,8	127,7	110,9	84,0	97,9
Nakłady razem	–	103,4	112,0	108,5	119,0	126,4	112,5	88,8	95,8
Wartość brutto środków trwałych [mld zł]									
Rolnictwo	11,8	11,5	13,0	12,6	13,5	14,7	15,5	16,3	21,8
Przemysł	486,7	493,1	515,8	532,8	565,8	620,5	697,3	744,1	772,5
Usługi	400,9	428,7	450,5	469,0	475,7	508,3	519,5	550,1	578,3
Środki trwałe razem	899,4	933,4	979,3	1014,4	1055,0	1143,5	1232,3	1310,6	1372,6
Dynamika wartości brutto środków trwałych [%] – rok poprzedni = 100									
Rolnictwo	–	97,6	112,6	97,3	107,1	108,6	105,6	104,9	133,9
Przemysł	–	101,3	104,6	103,3	106,2	109,7	112,4	106,7	103,8
Usługi	–	106,9	105,1	104,1	101,4	106,9	102,2	105,9	105,1
Środki trwałe razem	–	103,8	104,9	103,6	104,0	108,4	107,8	106,4	104,7

*Rolnictwo – rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo

**Przemysł – przemysł i budownictwo

Źródło: Jak w tabeli 1.

wzroście nakładów ogółu badanych przedsiębiorstw w Polsce. Z kolei w 2010 r. odnotowano wzrost nakładów inwestycyjnych wyłącznie w przedsiębiorstwach sektora rolnego (o 18,3%). Wartość badanej zmiennej dla ogółu analizowanych przedsiębiorstw w Polsce w 2010 r. w porównaniu do 2009 r. spadła o 4,2%. Rolnicy od czasu objęcia Polski Wspólną Polityką Rolną Unii Europejskiej mogą korzystać ze wsparcia finansowego, które wpływa na ich aktywność inwestycyjną. Jedną z możliwości w tym zakresie stanowi działanie 121 *Modernizacja*

gospodarstw rolnych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. Jest to działanie wspierające w bezpośredni sposób inwestycje rolników mające na celu modernizację gospodarstw skutkującą lepszym wykorzystaniem czynników produkcji w rolnictwie. Z danych ARiMR wynika, iż do 2011 r. w ramach tego programu zawarto z rolnikami 43 675 umów na kwotę 6075,8 mln zł [*Sprawozdanie...* 2012, s. 38]. Aktywność inwestycyjna rolników przejawia się także relatywnie dużym popytem na maszyny rolnicze, które finansowe są za pomocą leasingu [Szafraniec-Siluta 2010, s. 186–187]. Z przeprowadzonych badań wynika, że w trakcie spowolnienia gospodarczego wartość wszystkich środków oddanych w leasing zmalała, natomiast maszyn rolniczych wzrosła.

W tabeli 3 przedstawiono strukturę nakładów inwestycyjnych oraz środków trwałych brutto w badanych przedsiębiorstwach według sektorów.

Ponad 50% nakładów przeznaczonych na inwestycje dotyczyło sektora przemysł i budownictwo. Nakłady badanych przedsiębiorstw rolniczych wynosiły od 0,8 do 1,6% wszystkich nakładów inwestycyjnych w analizowanym okresie w Polsce. Z kolei środki trwałe analizowanych przedsiębiorstw z sektora rolnego stanowiły niecałe 1,5% wartości majątku ogółu badanych przedsiębiorstw w Polsce. Choć jest to relatywnie niska wartość w stosunku do pozostałych branż, to należy podkreślić, że przedsiębiorstwa rolnicze cechuje wysoki udział

Tabela 3

Struktura nakładów inwestycyjnych oraz środków trwałych brutto przedsiębiorstw w Polsce według sektorów [%]

Sektor	Lata								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nakłady inwestycyjne									
Rolnictwo*	1,2	1,2	1,3	1,6	1,4	1,2	1,0	0,8	0,9
Przemysł**	51,5	55,7	55,4	55,1	54,7	54,4	55,3	57,9	56,8
Usługi	47,3	43,1	43,3	43,3	44,0	44,4	43,8	41,4	42,3
Nakłady razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Środki trwałe brutto									
Rolnictwo	1,32	1,24	1,3	1,25	1,28	1,29	1,26	1,24	1,59
Przemysł	54,1	52,8	52,7	52,5	53,6	54,3	56,6	56,8	56,3
Usługi	44,6	45,9	46,0	46,2	45,1	44,5	42,2	42,0	42,1
Środki trwałe razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*Rolnictwo – rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo

**Przemysł – przemysł i budownictwo

Źródło: Jak w tabeli 1.

majątku trwałego w strukturze aktywów [Strzelecka 2010, s. 704–706]. Jest to spowodowane między innymi niemobilnością ziemi, wymuszającą na rolnikach posiadanie określonych środków transportu i maszyn rolniczych, a także warunkami przyrodniczymi, które sprawiają, iż gospodarstwa rolne zmuszone są do posiadania budynków i budowli w celu zapewnienia ochrony zwierzętom oraz zapasom rolniczym. Rolnicy inwestują, ponieważ postęp techniczny daje im możliwość uczynienia pracy łatwiejszą, pozwala na znaczne oszczędności czasu oraz zmniejszenie kosztów jednostkowych produkcji [Szuk 2009, s. 199].

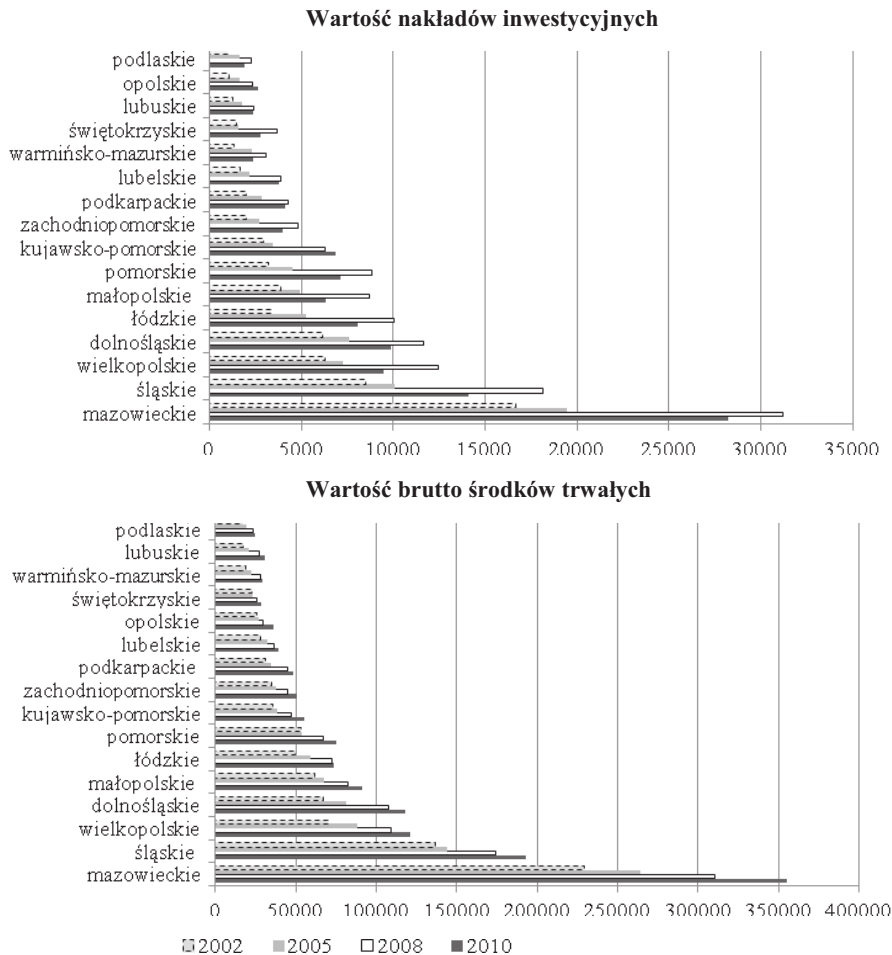
Na rysunku 1 przedstawiono wartość nakładów inwestycyjnych oraz wartość brutto środków trwałych badanych przedsiębiorstw w ujęciu wojewódzkim.

Najwyższe nakłady inwestycyjne w badanych przedsiębiorstwach w latach 2002–2010 odnotowano w województwach mazowieckim oraz śląskim, średniorocznie odpowiednio 22 952,4 zł oraz 12 808,1 mln zł, najniższe natomiast w województwie podlaskim 1679,3 mln zł (rys. 1). Przyczyn tego zjawiska można upatrywać między innymi w atrakcyjności gospodarczej tych regionów, spowodowanej chociażby znajdującymi się w ich obrębie aglomeracjami miejskimi. Województwo mazowieckie cechowały także najwyższe nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w przeliczeniu na 1 mieszkańca – średniorocznie 4433 zł, wysoka wartość brutto środków trwałych – średniorocznie 282 490 mln zł oraz wartość brutto środków trwałych przypadająca na 1 mieszkańca – średniorocznie 54 508 zł⁵. Na 1 mieszkańca województwa lubelskiego przypadało natomiast najmniej, bowiem 1224 zł nakładów inwestycyjnych oraz 15 458 zł środków trwałych brutto (średniorocznie).

Na rysunku 2 przedstawiono wartość nakładów inwestycyjnych oraz wartość brutto środków trwałych badanych przedsiębiorstw z sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo. Z zaprezentowanych danych wynika, że badane przedsiębiorstwa rolnicze z województwa zachodniopomorskiego w analizowanym okresie cechowała stosunkowo wysoka wartość nakładów inwestycyjnych (od 77,3 mln zł w 2009 r. do 174,5 mln zł w 2005 r.). Wyższą średnioroczną wartość wykazały

⁵ Wartość nakładów inwestycyjnych przypadająca na 1 mieszkańca (średnia za lata 2002–2010) – łódzkie: 2535,4 zł, mazowieckie: 4433,4 zł, małopolskie: 1897,1 zł, śląskie: 2741,0 zł, lubelskie: 1224,2 zł, podkarpackie: 1495,8 zł, podlaskie: 1403,1 zł, świętokrzyskie: 1665,2 zł, lubuskie: 1967,1 zł, wielkopolskie: 2606,3 zł, zachodniopomorskie: 1973,4 zł, dolnośląskie: 3046,6 zł, opolskie: 1791,3 zł, kujawsko-pomorskie: 2166,6 zł, pomorskie: 2758,3 zł, warmińsko-mazurskie: 1570,4 zł.

Wartość brutto środków trwałych przypadająca na 1 mieszkańca (średnia za lata 2002–2010) – łódzkie: 24 673,0 zł, mazowieckie: 54 508,2 zł, małopolskie: 22 524,0 zł, śląskie: 34 021,3 zł, lubelskie: 15 458,1 zł, podkarpackie: 18 479,8 zł, podlaskie: 17 280,2 zł, świętokrzyskie: 19 230,8 zł, lubuskie: 23 686,1 zł; wielkopolskie: 28 248,0 zł, zachodniopomorskie: 24 396,2 zł, dolnośląskie: 31 503,1 zł, opolskie: 27 917,0 zł, kujawsko-pomorskie: 20 899,9 zł, pomorskie: 27 258,4 zł, warmińsko-mazurskie: 16 842,4 zł. Źródło: Jak w tabeli 1.

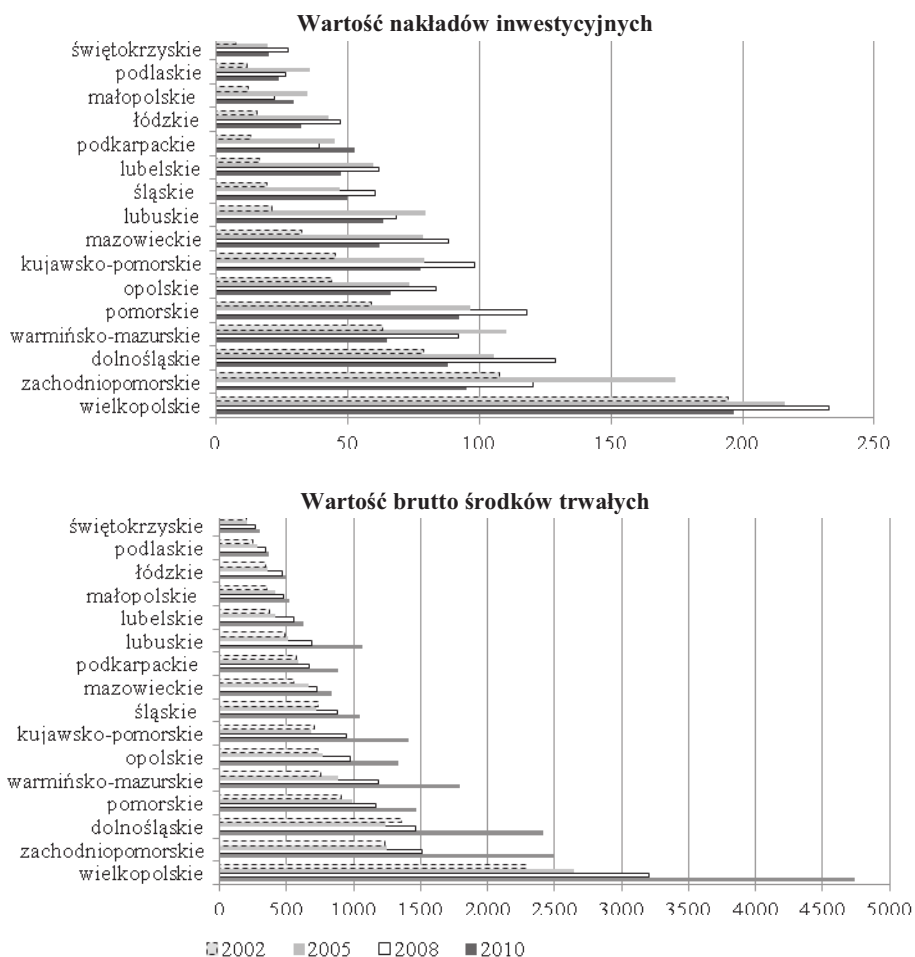
Rysunek 1

Wartość nakładów inwestycyjnych oraz wartość brutto środków trwałych przedsiębiorstw w ujęciu wojewódzkim [mln zł]

Źródło: Jak w tabeli 1.

tylko przedsiębiorstwa województwa wielkopolskiego. Kierunek zmian wartości nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw rolniczych województwa zachodniopomorskiego od 2006 r. był taki sam jak dla ogółu przedsiębiorstw rolniczych w Polsce. W przypadku województwa pomorskiego różnice wystąpiły w 2008 r., kiedy to wartość inwestycji przedsiębiorstw rolniczych tej jednostki terytorialnej wzrosła o 16,5 mln zł w porównaniu do 2007 r. (16,2%), przy spadku wartości nakładów inwestycyjnych wszystkich badanych przedsiębiorstw sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo o 69,6 mln zł (spadek o 5,0%).

Rysunek 2

Wartość nakładów inwestycyjnych oraz wartość brutto środków trwałych w sektorze rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo przedsiębiorstw w Polsce w ujęciu wojewódzkim [mln zł]

Źródło: Jak w tabeli 1.

Udział nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw z tego sektora w nakładach inwestycyjnych wszystkich przedsiębiorstw w Polsce jest zróżnicowany w poszczególnych województwach. Średnioroczny udział w analizowanym okresie wahał się od 0,3% (mazowieckie) do 4,1% (opolskie i warmińsko-mazurskie)⁶.

⁶ Średnioroczny udział nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo w nakładach inwestycyjnych wszystkich przedsiębiorstw w latach 2002–

W województwach obejmujących swym obszarem region Pomorza Środkowego, czyli pomorskim oraz zachodniopomorskim, średnioroczny udział nakładów inwestycyjnych na rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo wyniósł odpowiednio 1,57 oraz 3,91%. Analizując dane zaprezentowane na rysunku 2 zauważa się ponadto, że najwyższą wartość majątku trwałego w badanym okresie posiadały przedsiębiorstwa rolnicze z województwa wielkopolskiego. Wzrastała ona od 2281,8 mln zł w 2002 r. do 4740,6 mln zł w 2010 r. W województwie zachodniopomorskim wartość wzrosła z 1170,5 mln zł w 2003 r. do 2495,7 mln zł w 2010 r. Może być to spowodowane, w porównaniu do innych regionów, wyższą aktywnością inwestycyjną przedsiębiorstw rolniczych tych województw. Przyczyn tak istotnych różnic w wartości nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw w poszczególnych województwach upatrywać można zarówno w ich powierzchni, jak również w znaczeniu rolnictwa w danych regionach. Dużą część obszaru województwa zachodniopomorskiego zajmują tereny rolnicze, co według H. Godlewskiej-Majkowskiej oraz P. Zarębskiego [2011a, s. 2] sprzyja inwestycjom, a w szczególności rozwojowi branży rolnej i spożywczej.

W tabeli 4 zaprezentowano wartość oraz dynamikę nakładów inwestycyjnych analizowanych przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw rolniczych w wybranych jednostkach terytorialnych, natomiast w tabeli 5 poziom oraz dynamikę wartości brutto środków trwałych badanych przedsiębiorstw ogółem oraz rolniczych. Na podstawie analizy danych przedstawionych w tabeli 4 można wysnuć wnioski, że w trakcie spowolnienia gospodarczego badane przedsiębiorstwa województwa zachodniopomorskiego i pomorskiego wykazywały inne tendencje w zakresie inwestycji niż ogół omawianych przedsiębiorstw w Polsce. W pierwszym z województw w 2010 r. nastąpił wzrost wartości nakładów inwestycyjnych (o 5,1%), przy jednoczesnym spadku wartości badanej zmiennej dla ogółu przedsiębiorstw w Polsce (o 4,2%). Z kolei inwestycje przedsiębiorstw z województwa pomorskiego zwiększyły się jeszcze w 2009 r. (o 26,5%), w którym to nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w Polsce uległy zmniejszeniu o 11,2%. Ponadto, analizując dane przedstawione w tabeli 4 zauważa się, że przedsiębiorstwa z regionu Pomorza Środkowego w badanym okresie zrealizowały inwestycje o wartości wahającej się od 891,8 mln zł w 2002 r. do 2402,0 mln zł w 2008 r.

–2010 w poszczególnych województwach wyniósł: łódzkie: 0,5%, mazowieckie: 0,3%, małopolskie: 0,4%, śląskie: 0,4%, lubelskie: 1,7%, podkarpackie: 1,0%, podlaskie: 1,5%, świętokrzyskie: 0,9%, lubuskie: 3,2%, wielkopolskie: 2,3%, zachodniopomorskie: 3,9%, dolnośląskie: 1,1%, opolskie: 4,1%, kujawsko-pomorskie: 1,7%, pomorskie: 1,6%, warmińsko-mazurskie: 4,1%. Źródło: Jak w tabeli 1.

Tabela 4

Wartość oraz dynamika nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw z sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo w Polsce, w województwach pomorskim i zachodniopomorskim, w regionie Pomorze Środkowe, w podregionie słupskim oraz koszalińskim

Jednostka terytorialna	Lata								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Wartość nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw [mld zł]									
Polska	63,1	65,2	73,0	79,2	94,2	119,2	134,1	119,1	114,1
Pomorskie	3,2	3,2	3,9	4,5	5,0	7,7	8,9	11,2	7,2
Zachodniopomorskie	2,0	2,2	2,9	2,7	3,9	3,6	4,8	3,8	4,0
Pomorze Środkowe	0,9	1,2	1,8	1,3	2,0	1,8	2,4	2,1	2,2
Podregion słupski	0,4	0,4	0,5	0,6	0,6	0,9	0,9	0,7	0,8
Podregion koszaliński	0,5	0,8	1,3	0,7	1,4	0,9	1,5	1,3	1,3
Dynamika nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw [%] – rok poprzedni = 100									
Polska	–	103,4	112,0	108,5	119,0	126,4	112,5	88,8	95,8
Pomorskie	–	99,1	122,3	115,5	109,4	156,1	114,3	126,5	63,9
Zachodniopomorskie	–	108,3	133,6	92,2	144,4	92,7	132,8	79,1	105,1
Pomorze Środkowe	–	138,7	142,4	73,0	154,0	91,0	133,3	86,1	105,8
Podregion słupski	–	102,2	119,6	117,0	107,7	143,5	104,2	80,1	116,7
Podregion koszaliński	–	166,9	153,2	56,7	189,4	68,2	160,0	89,7	100,0
Wartość nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw z sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo [mld zł]									
Polska	0,74	0,76	0,97	1,30	1,28	1,39	1,32	0,90	1,06
Pomorskie	0,06	0,05	0,10	0,10	0,07	0,10	0,12	0,07	0,09
Zachodniopomorskie	0,11	0,09	0,12	0,17	0,16	0,16	0,12	0,08	0,10
Pomorze Środkowe	0,08	0,08	0,12	0,15	0,11	0,11	0,12	0,08	0,10
Podregion słupski	0,04	0,03	0,06	0,06	0,04	0,05	0,06	0,04	0,07
Podregion koszaliński	0,04	0,05	0,07	0,08	0,07	0,06	0,06	0,03	0,04
Dynamika nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw z sektora: rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo [%] – rok poprzedni = 100									
Polska	–	102,5	127,5	133,6	98,9	107,9	95,0	68,3	118,3
Pomorskie	–	92,6	183,4	96,1	70,9	148,8	116,2	57,8	134,9
Zachodniopomorskie	–	86,5	126,9	147,9	88,9	101,9	76,3	64,2	123,2
Pomorze Środkowe	–	101,7	147,5	117,6	74,0	102,4	105,2	66,0	133,3
Podregion słupski	–	86,0	168,0	108,0	65,1	126,1	120,5	69,7	155,6
Podregion koszaliński	–	116,3	133,4	125,9	80,6	88,2	92,1	61,8	105,0

Źródło: Jak w tabeli 1.

Tabela 5

Poziom oraz dynamika wartości brutto środków trwałych przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw z sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo w Polsce, w województwie pomorskim, zachodniopomorskim, w regionie Pomorze Środkowe, w podregionie słupskim oraz koszalińskim

Jednostka terytorialna	Lata								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Wartość brutto środków trwałych przedsiębiorstw [mld zł]									
Polska	899,4	933,4	979,3	1014,4	1055,0	1143,5	1232,3	1310,6	1372,6
Pomorskie	53,6	49,6	52,0	53,8	57,5	63,2	67,3	70,2	75,1
Zachodniopomorskie	34,7	36,5	37,5	37,5	39,1	42,4	44,7	48,7	50,9
Pomorze Środkowe	14,0	14,4	15,5	15,3	16,3	18,1	19,7	20,8	22,5
Podregion słupski	5,6	5,6	5,8	5,9	6,2	7,0	7,6	7,8	8,5
Podregion koszaliński	8,4	8,8	9,7	9,4	10,1	11,1	12,1	12,9	14,1
Dynamika brutto środków trwałych przedsiębiorstw [%] – rok poprzedni = 100									
Polska	–	103,8	104,9	103,6	104,0	108,4	107,8	106,4	104,7
Pomorskie	–	92,5	104,8	103,6	106,8	109,9	106,5	104,3	107,0
Zachodniopomorskie	–	105,2	102,6	100,2	104,2	108,5	105,3	109,1	104,4
Pomorze Środkowe	–	102,9	108,3	98,4	106,6	111,2	108,6	105,7	108,4
Podregion słupski	–	100,4	104,0	101,5	105,2	112,4	108,2	103,6	108,0
Podregion koszaliński	–	104,5	110,9	96,5	107,6	110,4	108,9	107,0	108,6
Wartość brutto środków trwałych przedsiębiorstw z sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo [mld zł]									
Polska	899,4	933,4	979,3	1014,4	1055,0	1143,5	1232,0	1310,6	1372,6
Pomorskie	0,9	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,2	1,1	1,5
Zachodniopomorskie	1,2	1,2	1,5	1,2	1,3	1,4	1,5	1,7	2,5
Pomorze Środkowe	0,8	0,9	1,1	1,0	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3
Podregion słupski	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7
Podregion koszaliński	0,4	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Dynamika brutto środków trwałych przedsiębiorstw z sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo [%] – rok poprzedni = 100									
Polska	–	97,6	112,6	97,3	107,1	108,6	105,6	104,9	133,9
Pomorskie	–	98,3	114,3	96,9	107,0	103,6	106,9	95,2	132,1
Zachodniopomorskie	–	95,2	125,9	84,6	106,8	107,3	105,7	109,8	150,7
Pomorze Środkowe	–	106,3	124,4	88,7	106,2	109,0	109,6	101,7	109,7
Podregion słupski	–	104,1	113,7	105,8	103,3	110,2	109,3	102,1	111,8
Podregion koszaliński	–	108,3	134,1	75,5	109,4	107,7	109,8	101,2	107,4

Źródło: Jak w tabeli 1.

Kierunek zmian nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw rolniczych Pomorza Środkowego oraz Polski różnił się tylko w 2008 r., w którym to wartość nakładów inwestycyjnych w analizowanym sektorze w Polsce spadła, natomiast w regionie Pomorza Środkowego wzrosła. Zatem tendencje w zakresie inwestycji przedsiębiorstw Pomorza Środkowego od 2006 r. pokrywały się z tymi dla przedsiębiorstw województwa pomorskiego. Wartość brutto środków trwałych ogółu przedsiębiorstw w Polsce wzrastała od 2005 r. we wszystkich analizowanych jednostkach terytorialnych, natomiast w sektorze rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo w 2009 r. uległa zmniejszeniu tylko w województwie pomorskim.

W tabeli 6 przedstawiono strukturę nakładów inwestycyjnych oraz środków trwałych brutto badanych przedsiębiorstw z Pomorza Środkowego według sektorów.

Z danych zaprezentowanych w tabeli 6 wynika, że udział nakładów inwestycyjnych badanych przedsiębiorstw rolniczych w nakładach ogółu analizowanych przedsiębiorstw w regionie Pomorza Środkowego kształtował się na poziomie od 3,7% (2009 r.) do 11,4% (2005 r.), w Polsce natomiast od 0,8% (2009 r.) do 1,6% (2005 r.). Zarówno w Polsce, jak i w regionie Pomorza Środkowego udział

Tabela 6

Struktura nakładów inwestycyjnych oraz środków trwałych brutto przedsiębiorstw Pomorza Środkowego według sektorów [%]

Sektor	Lata								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Nakłady inwestycyjne									
Rolnictwo*	9,3	6,8	7,1	11,4	5,5	6,2	4,7	3,7	4,7
Przemysł**	55,4	66,9	72,4	57,0	65,3	62,1	59,4	64,8	71,7
Usługi	34,9	26,3	20,5	31,6	29,2	31,7	35,7	31,5	23,6
Nakłady razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Środki trwałe brutto									
Rolnictwo	5,8	6,0	6,9	6,2	6,2	6,1	6,2	5,9	6,0
Przemysł	56,5	55,0	56,8	56,3	56,6	59,0	63,0	63,7	63,4
Usługi	37,7	39,0	36,3	37,5	37,2	34,9	30,9	30,4	30,6
Środki trwałe razem	100	100	100	100	100	100	100	100	100

*Rolnictwo – rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo

**Przemysł – przemysł i budownictwo

Źródło: Jak w tabeli 1.

nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw rolniczych w strukturze nakładów wszystkich przedsiębiorstw zmniejszył się w 2010 r. w stosunku do 2002 r.

W artykule porównano również wartości wskaźnika odnowienia środków trwałych w poszczególnych jednostkach terytorialnych. Wskaźnik ten wyraża możliwości rozwojowe przedsiębiorstw oraz charakteryzuje natężenie poziomu inwestycji. W tabeli 7 przedstawiono wyniki tego wskaźnika obliczone dla ogółu badanych przedsiębiorstw oraz podmiotów z sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo w Polsce, w województwach zachodniopomorskim i pomorskim oraz w regionie Pomorza Środkowego. W badanym okresie nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw w Polsce stanowiły od 7 do 10,8% wartości brutto środków trwałych. We wszystkich jednostkach terytorialnych, oprócz województwa zachodniopomorskiego, najwyższe możliwości rozwojowe przedsiębiorstwa wykazywały w 2008 r. W latach 2003–2006 oraz 2008–2010 przedsiębiorstwa z regionu Pomorza Środkowego cechowało większe natężenie inwestycyjne niż w przypadku Polski.

Tabela 7

Wartości wskaźnika odnowienia środków trwałych przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo w Polsce, w województwach pomorskim i zachodniopomorskim, w regionie Pomorze Środkowe, w podregionie słupskim oraz koszalińskim

Jednostka terytorialna	Lata								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Wskaźnik odnowienia środków trwałych przedsiębiorstw razem [%]									
Polska	7,0	7,0	7,5	7,8	8,9	10,4	10,9	9,1	8,3
Pomorskie	5,9	6,0	7,9	7,2	10,0	8,6	10,8	7,8	7,9
Zachodniopomorskie	6,1	6,5	7,6	8,4	8,6	12,3	13,2	16,0	9,5
Pomorze Środkowe	6,4	8,6	11,3	8,4	12,2	10,0	12,2	10,0	9,7
Podregion słupski	6,0	9,6	13,2	7,8	13,7	8,5	12,4	10,4	9,6
Podregion koszaliński	7,0	7,1	8,2	9,4	9,6	12,3	11,8	9,2	9,9
Wskaźnik odnowienia środków trwałych przedsiębiorstw z sektora rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo i rybactwo [%]									
Polska	6,3	6,6	7,5	10,3	9,5	9,4	8,5	5,5	4,9
Pomorskie	8,7	7,9	8,0	14,0	11,7	11,1	8,0	4,7	3,8
Zachodniopomorskie	6,5	6,1	9,9	9,8	6,5	9,3	10,1	6,2	6,3
Pomorze Środkowe	10,2	9,8	11,6	15,4	10,7	10,1	9,7	6,3	7,6
Podregion słupski	10,3	11,1	11,0	18,3	13,5	11,1	9,3	5,7	5,5
Podregion koszaliński	10,1	8,3	12,3	12,6	7,9	9,1	10,0	6,8	9,5

Źródło: Jak w tabeli 1.

H. Godlewska-Majkowska oraz P. Zarębski [2011a, s. 3; 2011b, s. 3] przeprowadzili badania mające na celu ocenę atrakcyjności inwestycyjnej regionów w Polsce. Na podstawie określonych miar, dotyczących między innymi potencjału rynkowego, zasobów pracy oraz specjalnych stref ekonomicznych, w poszczególnych województwach wskazali powiaty najatrakcyjniejsze inwestycyjnie. Spośród jednostek terytorialnych Pomorza Środkowego w województwie zachodniopomorskim wyróżniono powiaty: miasto Koszalin oraz kołobrzeski, natomiast w województwie pomorskim powiat miasto Słupsk. Atrakcyjność inwestycyjna tych powiatów przyczynia się do wysokiego natężenia inwestycji przedsiębiorstw regionu Pomorza Środkowego, także tych z sektora rolnego. W przypadku przedsiębiorstw rolniczych wartość wskaźnika odnowienia środków trwałych w całym badanym okresie była wyższa dla regionu Pomorza Środkowego niż dla Polski.

Wnioski

W opracowaniu określono skalę i strukturę aktywności inwestycyjnej przedsiębiorstw rolniczych Pomorza Środkowego. Analizy tej dokonano na podstawie danych GUS. Wszystkie dane przedstawiono dla przedsiębiorstw w Polsce, w przekroju wojewódzkim oraz w powiatach z regionu Pomorza Środkowego. Na podstawie przeprowadzonych badań można sformułować następujące wnioski:

1. Wartość nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw w Polsce od 2002 do 2008 r. stale wzrastała. Od momentu wystąpienia kryzysu na rynkach globalnych nastąpił spadek dynamiki nakładów inwestycyjnych. W przedsiębiorstwach rolniczych, odmiennie do pozostałych, odnotowano w 2010 r. wzrost nakładów inwestycyjnych w stosunku do okresu poprzedniego. Na aktywność inwestycyjną przedsiębiorstw rolniczych wpływa możliwość skorzystania ze wsparcia finansowego, oferowanego w ramach Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej.
2. Wśród nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw w Polsce najniższy udział stanowiły te ponoszone przez przedsiębiorstwa rolnicze. Udział nakładów przedsiębiorstw rolniczych z regionu Pomorza Środkowego w nakładach inwestycyjnych przedsiębiorstw był wyższy niż wskaźnik dla przedsiębiorstw rolniczych w Polsce, co świadczy o rolniczym charakterze tego obszaru.
3. Przedsiębiorstwa rolnicze z województw pomorskiego i zachodniopomorskiego cechowała relatywnie wysoka wartość nakładów inwestycyjnych.
4. Kierunek zmian nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw rolniczych Pomorza Środkowego oraz Polski różnił się tylko w 2008 r., w którym to wartość nakładów inwestycyjnych w analizowanym sektorze w Polsce spadła, w regionie Pomorza Środkowego natomiast wzrosła.

5. Przedsiębiorstwa ogółem w Polsce, w województwie pomorskim, a także w regionie Pomorza Środkowego, najwyższe możliwości rozwojowe wykazywały w 2008 r. Przedsiębiorstwa rolnicze Pomorza Środkowego w całym badanym okresie charakteryzowały się wyższym natężeniem inwestycyjnym niż wszystkie analizowane przedsiębiorstwa z sektora rolnego w Polsce.

Literatura

- ARAMYAN L., OUDE LANSINK A., VERSTEGEN J.: *Factors underlying the investment decision in energy-saving systems in Dutch horticulture*, Agricultural Systems 94 (2007).
- BABUCHOWSKA K., MARKS-BIELSKA R.: *Realizacja działania PROW 2007–2013 „Modernizacja gospodarstw rolnych” w województwie lubelskim*, Problemy Rolnictwa Światowego, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Tom 11 (XXVI), z. 4, Warszawa 2011.
- BOPKIN G., ONUMAH J.: *An Empirical Analysis of the Determinants of Corporate Investment Decisions: Evidenc from Emerging Market Firms*, International Research Journal of Finance and Economics, Issue 33 (2009).
- GODLEWSKA-MAJKOWSKA H., ZARĘBSKI P.: *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2011. Województwo zachodniopomorskie*, Instytut Przedsiębiorstwa Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2011a.
- GODLEWSKA-MAJKOWSKA H., ZARĘBSKI P.: *Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2011. Województwo pomorskie*, Instytut Przedsiębiorstwa Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2011b.
- GOŁĘBIEWSKA B.: *Inwestycje i źródła ich finansowania w gospodarstwach o zróżnicowanych powiązaniach z otoczeniem*, Roczniki Naukowe SERIA tom XII, z. 3, Warszawa – Poznań – Wrocław 2011.
- KUSZ D.: *Procesy inwestycyjne w praktyce gospodarstw rolniczych korzystających z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, Rzeszów 2009.
- MARKS-BIELSKA R., LIZIŃSKA W.: *Inwestycje w gospodarstwach rolnych dzierżawiących ziemię w województwie warmińsko-mazurskim*, Roczniki Naukowe SERIA, tom XIII, z. 3, 2010.
- MIKOŁAJCZYK J.: *Nakłady inwestycyjne w gospodarstwach indywidualnych według wielkości ekonomicznej w świetle Polskiego FADN*, Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G., T. 96, z. 3, 2009.
- MIKOŁAJCZYK J.: *Wyniki ekonomiczne a nakłady inwestycyjne w indywidualnych gospodarstwach rolnych uczestniczących w polskim FADN w zależności od ich typu rolniczego*, Problemy Rolnictwa Światowego, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Tom 10 (XXV), z. 1, Warszawa 2010.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2010.
- Rocznik Statystyczny Rolnictwa*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.

- SOBCZYŃSKI T.: *Wpływ wielkości ekonomicznej gospodarstw rolniczych UE na ich możliwości rozwojowe*, Problemy Rolnictwa Światowego, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Tom 9 (XXIV), Warszawa 2009.
- Sprawozdanie z działalności Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa za 2011 r.*, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Warszawa 2012.
- STEFKO O.: *Aktywność inwestycyjna i umiejętność pozyskiwania kapitału obcego jako warunki rozwoju i podnoszenia konkurencyjności gospodarstw indywidualnych w Polsce*, Journal of Agribusiness and Rural Development 2008, nr 2(8).
- STRZELECKA A.: *Zmiany w strukturze majątkowo-kapitałowej przedsiębiorstw rolniczych w Polsce w latach 2004–2009*, [w:] J. Sokołowski, M. Sosnowski (red.), *Polityka ekonomiczna*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Nr 166, Wrocław 2011.
- SZAFRANIEC-SILUTA E.: *Ocena finansowania inwestycji rolniczych leasingiem*, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Nr 82 (2010), Warszawa 2010.
- SZUK T.: *Inwestycje maszynowe w wybranych gospodarstwach rolnych Dolnego Śląska*, Inżynieria Rolnicza 8(117)/2009.
- WASILEWSKA A.: *Wyposażenie i efektywność środków trwałych w gospodarstwach indywidualnych o różnych typach produkcyjnych*, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Nr 78 (2009), Warszawa 2009.
- WOŚ A.: *Zdolności akumulacyjne gospodarstw oraz inwestycje*, [w:] A. Woś (red.), *Rolnictwo polskie w okresie transformacji systemowej (1987–1997)*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Warszawa 1998.
- ZAWADZKA D.: *Działalność małych przedsiębiorstw na obszarze Pomorza Środkowego*, [w:] D. Zawadzka (red.), *Pomorze Środkowe – społeczeństwo, wieś, gospodarka. Wybrane problemy*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Koszalinie, Koszalin 2008.

Investment Activity of Middle Pomerania Agricultural Enterprises

The aim of this study is to determine the scale and structure of the investment activity of Middle Pomerania agricultural enterprises. The analysis was based on the value of investment and gross fixed assets in enterprises employing more than 9 people. The study covered data published by the CSO (GUS). The analyzed companies represent the agricultural sector in the region of Middle Pomerania (the area of Zachodniopomorskie and Pomorskie Voivodships). The period of study covers the years 2002–2010.

The study shows that the value of investments in Poland from 2002 to 2008, has grown steadily. From the moment of crisis in global markets investment

dynamics decreased. In agricultural enterprises, contrary to others, there was an increase in investment outlays in 2010, compared to the previous period. The agricultural sector was characterized by the lowest share of investments. The participation of agricultural enterprises in the region of Middle Pomerania in investment spending of the surveyed companies was higher than the share of agricultural enterprises in Poland, reflecting the agricultural character of this area.